

УДК 342.123.17
DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v6.2023.22>

А. О. Чайка
*аспірант кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права
Державного торговельно-економічного університету
orcid.org/0009-0007-1272-3539*

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

У статті досліджено питання щодо місця та ролі перегляду судових рішень в адміністративному судочинстві України.

Наголошено на тому, що судова реформа, разом з децентралізацією, є однією з найважливіших перетворень, які можуть принести фундаментальні зміни в Україні та зробити державу більш успішною. Тому створення ефективною системи правосуддя є одним із найактуальніших завдань країни, що можливе лише через глибокі трансформації.

Перегляд судових рішень у сфері адміністративного судочинства регламентується відповідним розділом Кодексу адміністративного судочинства України. Цей розділ включає в себе питання щодо апеляційних та касаційних проваджень, а також перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими або винятковими обставинами. Як наслідок, можливо встановити усі види перегляду судового рішення, яке передбачено адміністративним процесуальним законодавством.

Висвітлено значення перегляду судових рішень, яке визначається трьома ключовими факторами, які впливають на механізми захисту прав і свобод осіб в Україні.

Встановлено, що компетенція касаційного суду та межі його перегляду обмеженіші порівняно з апеляційною інстанцією. А відсутність чіткого обґрунтування підстав перегляду судових рішень у касаційній скарзі перешкоджає відкриттю касаційного провадження Верховним Судом.

Розглянуто підстави для перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами та наголошено на тому, що перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами не може виходити за межі тих питань, які були розглянуті при ухваленні судового рішення, що переглядається.

Як висновок, сказано про те, що перегляд судових рішень в адміністративному судочинстві України відіграє значну роль у забезпеченні справедливості та законності. Цей процес дозволяє перевіряти правильність застосування норм матеріального та процесуального права.

Ключові слова: адміністративне судочинство, перегляд, апеляція, касація, законність.

Chaika A. O. THE PLACE AND ROLE OF THE REVIEW OF COURT DECISIONS IN THE ADMINISTRATIVE JUDICIARY OF UKRAINE

The article examines the issue of the place and role of review of court decisions in the administrative justice system of Ukraine.

It is emphasized that judicial reform, together with decentralization, is one of the most important transformations that can bring about fundamental changes in Ukraine and make the state more successful. Therefore, the creation of an effective justice system is one of the country's most urgent tasks, which is possible only through deep transformations.

Review of court decisions in the field of administrative proceedings is regulated by the relevant section of the Code of Administrative Proceedings of Ukraine. This section includes issues related to appeal and cassation proceedings, as well as review of court decisions in connection with newly discovered or exceptional circumstances. As a result, it is possible to establish all types of review of a court decision, which is provided for by administrative procedural legislation.

The importance of reviewing court decisions is highlighted, which is determined by three key factors that affect the mechanisms for protecting the rights and freedoms of individuals in Ukraine.

It has been established that the competence of the court of cassation and the limits of its review are more limited compared to the appellate instance. And the lack of a clear justification of the grounds for reviewing court decisions in a cassation appeal prevents the opening of cassation proceedings by the Supreme Court.

The grounds for reviewing court decisions in connection with exceptional circumstances are considered and it is emphasized that the review of a court decision based on newly discovered or exceptional circumstances cannot go beyond those issues that were considered when the court decision under review was adopted.

As a conclusion, it is said that the review of court decisions in the administrative judiciary of Ukraine plays a significant role in ensuring justice and legality. This process allows you to check the correct application of substantive and procedural law.

Key words: administrative proceedings, review, appeal, cassation, legality.

Постановка проблеми. Публічно-правові конфлікти, які входять до сфери адміністративної юрисдикції, розглядаються та вирішуються адміністративними судами згідно з процедурою, встановленою законодавством України. Однією з важливих гарантій судочинства в Україні, як

передбачено статтею 129 Конституції, є забезпечення права на апеляційний перегляд справи та, в певних випадках, права на касаційне оскарження судового рішення.

Зрозуміло, що судові рішення може бути винесене з порушенням норм матеріального або проце-

суального права, тому учасники судового процесу, або особи, які були зазначені у рішенні суду, мають право подати апеляційні або касаційні скарги вищим судовим інстанціям. Також можуть виникнути обставини, що вимагають перегляду законних та обґрунтованих судових рішень у зв'язку з новими чи винятковими обставинами. Ці ситуації можуть бути підставою для перегляду судових рішень, які вже набрали законної сили. Проте найчастіше сторони справи подають апеляційні та касаційні скарги з метою перегляду судових рішень. Варто відзначити, що реформа процесуального законодавства передбачає обмеження права на оскарження судових рішень, зокрема у сфері касаційного судочинства.

Вклад основного матеріалу. На сучасному етапі активного розвитку України одним з ключових напрямків перетворень є реформування судової системи. Ця реформа передбачає детальне уточнення функціональної та організаційної спрямованості судів і забезпечення їхньої працездатності, враховуючи найкращі міжнародні практики та стандарти, а також здобутки судової практики.

Багато експертів вважають, що судова реформа, разом з децентралізацією, є однією з найважливіших перетворень, які можуть принести фундаментальні зміни в Україні та зробити державу більш успішною. Тому створення ефективної системи правосуддя є одним із найактуальніших завдань країни, що можливе лише через глибокі трансформації.

Однак процес перетворень у сфері правосуддя ускладнюється великим рівнем недовіри населення до змін. Законом України від 15 січня 2020 року, який називається "Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України щодо вдосконалення порядку розгляду судових справ", були введені "касаційні фільтри" – умови подання касаційної скарги.

Згідно з Кодексом адміністративного судочинства України на дату 15 грудня 2017 року, касаційна скарга могла бути подана у разі неправильного застосування судом норм матеріального чи процесуального права, з певними винятками для судових рішень, які не підлягали оскарженню. Зазначеним Законом від 15 січня 2020 року значно звужено можливість подання касаційної скарги шляхом встановлення конкретного переліку підстав для оскарження судових рішень [1].

Перегляд судових рішень у сфері адміністративного судочинства регламентується відповідним розділом Кодексу адміністративного судочинства України. Цей розділ включає в себе питання щодо апеляційних та касаційних проваджень, а також перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими або винятковими обставинами.

Усі види перегляду судового рішення, яке передбачено адміністративним процесуальним законодавством можемо поділити на наступні види:

1. Апеляційний перегляд.
2. Касаційний перегляд.
3. Перегляд за нововиявленими обставинами.
4. Перегляд за винятковими обставинами [2].

Значення апеляційного оскарження судових рішень судів першої інстанції визначається трьома ключовими факторами, які впливають на механізми захисту прав і свобод осіб в Україні. Ці фактори включають наступне: (1) сприяння підвищенню рівня захисту прав та свобод осіб через адміністративний судовий процес; (2) підтримка реалізації соціальних цінностей за допомогою національної юстиції; (3) визначення ефективності забезпечення та реалізації гарантій на судовий захист особи у контексті реформування системи правосуддя з аспекту цінностей права.

Інститут апеляційного оскарження має міждисциплінарний та комплексний характер, що займає важливе місце у поєднанні наукових знань різних галузей, що сприяє цілісності дослідження та розвитку не лише адміністративного судочинства, а й інших процесуальних галузей, зокрема цивільного та господарського.

Як складна система, інститут апеляційного оскарження вимагає урахування узагальнених підходів до розуміння теорії адміністративного процесу та міжнародних стандартів у здійсненні правосуддя, що прийнятні міжнародною спільнотою [3].

У відміню від апеляційного перегляду судових рішень, касаційне провадження стосується судових вироків, які вже набрали законної сили. Єдиним органом касаційної інстанції є Верховний Суд. Однак компетенція касаційного суду та межі його перегляду обмеженіші порівняно з апеляційною інстанцією. У касаційному порядку справа переглядається на підставі встановлених фактичних обставин. Іншими словами, суд перевіряє використання судом першої чи апеляційної інстанції норм матеріального та процесуального права, не перевіряючи фактичних обставин і не розглядаючи нові докази.

Касаційне оскарження судових рішень передбачає конкретні підстави, і відсутність чіткого обґрунтування у касаційній скарзі перешкоджає відкриттю касаційного провадження Верховним Судом. Деякі справи, які розглядалися у Великій Палаті Верховного Суду за правилами спрощеного позовного провадження, взагалі не підлягають касаційному перегляду, за винятком випадків, коли це стосується фундаментальних прав або виняткових обставин, визначених у законі.

Хоча доступ до касаційної інстанції є обмеженим, це не порушує статтю 6 Конвенції про захист

прав людини і основоположних свобод щодо доступу до правосуддя, як підтверджує практика Європейського суду з прав людини. Згідно з рішенням суду в справі «Пономарьов проти України», перегляд справи в касаційній інстанції має на меті виправлення судових помилок, а не заміну апеляції, якщо виникають дві різні думки щодо справи. Винятки можливі лише за визначеними обставинами важливого та виняткового характеру. Отже, головне завдання апеляційного та касаційного перегляду судових рішень полягає у виправленні недоліків та помилок у судових рішеннях.

Судове рішення, що завершило розгляд справи і набрало законної сили, може бути переглянute у зв'язку з новими або винятковими обставинами. Цей перегляд не обмежується лише незгодою скаржника з рішенням суду або його недоліками. Це скоріш є винятком з загальних правил і дозволяється лише у конкретних випадках, передбачених процесуальним законом.

Згідно зі статтею 361 Кодексу адміністративного судочинства України, підставами для перегляду судового рішення з урахуванням нових обставин є: (1) значущі для справи обставини, які не були відомі суду і не могли бути відомі особі, що подає заяву, на момент розгляду справи; (2) встановлення судовим вироком або постановою про закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності, які завідомо містять неправдиві показання свідка, неправильні висновки експерта, неправильний переклад, фальшивість письмових, матеріальних або електронних доказів, що призвели до прийняття неправомірного рішення у справі; (3) скасування судового рішення, яке стало підставою для прийняття рішення, яке підлягає перегляду [1].

Підстави для перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами, згідно з частиною 5 статті 361 Кодексу адміністративного судочинства України, включають наступне:

Встановлення Конституційним Судом України неконституційності (або конституційності) закону, іншого правового акта або їх окремого положення, застосованого (або не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане.

Встановлення вироком суду, який набрав законної сили, вини судді у вчиненні кримінального правопорушення, що призвело до прийняття судового рішення.

Встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні цієї справи судом.

Суд при перегляді судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами не може виходити за межі тих питань, які були розглянуті при ухваленні судового рішення, що перегляда-

ється. У такому разі не можуть розглядатися інші питання або підстави позову [4]. Це важливо для забезпечення принципу остаточності судового рішення.

У зв'язку з цим важко погодитися з тим, що провадження за нововиявленими обставинами є окремою стадією судового процесу, яка сприяє повноті, об'єктивності та всебічності судового розгляду справи. Ця підстадія процесу може бути факультативною і застосовуватися лише у деяких справах. Вона не усуває недоліків судового розгляду або судового рішення, а перегляд відбувається лише у чітко визначених законодавством випадках, які є різноманітними і не можуть бути узагальнені.

Висновки. Отже, щодо місця перегляду судових рішень в адміністративному судочинстві варто зауважити про наступне. Апеляційна інстанція має найбільші можливості для перегляду судового рішення, оскільки вона не обмежена дослідженням доказів та фактичних обставин, встановлених судом першої інстанції, а може вивчати нові докази в повному обсязі.

Однак доступ до касаційної інстанції через впровадження "касаційних фільтрів" значно обмежений, що передбачає необхідність чіткого викладення підстав касаційного перегляду; без цього провадження в касаційній інстанції не буде розглянуто. Крім того, за певних обставин, які не були досліджені під час розгляду адміністративної справи, може проводитися перегляд за нововиявленими та виключними обставинами. Останні не гарантують можливість переглянути законне та обґрунтоване судове рішення, а залежать від конкретних обставин, чітко визначених законодавцем у процесуальному законі.

Перегляд судових рішень в адміністративному судочинстві України відіграє значну роль у забезпеченні справедливості та законності. Цей процес дозволяє перевіряти правильність застосування норм матеріального та процесуального права, а також виявляти можливі недоліки та помилки, які можуть виникнути під час розгляду справи в суді першої інстанції. Перегляд судових рішень з нововиявленими або виключними обставинами дозволяє враховувати нові факти та докази, що можуть мати вирішальне значення для справедливого вирішення справи.

Крім того, система перегляду судових рішень в адміністративному судочинстві сприяє удосконаленню судової практики, створює можливість для усунення недоліків у судових рішеннях та забезпечує дотримання принципу остаточності судових рішень.

Українська система адміністративного судочинства враховує важливість перегляду судових рішень і передбачає встановлення чітких процедур та підстав для такого перегляду. Це сприяє

підвищенню довіри громадян до судової системи та забезпечує ефективність правосуддя в Україні.

Література

1. Кодекс адміністративного судочинства України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

2. Савранчук Л. Проблеми забезпечення доступності правосуддя в адміністративному судочинстві.

Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2019. С.151-153. URL: https://apnl.dnu.in.ua/1_2019/37.pdf

3. Боднарчук І. Як установлення касаційних фільтрів впливає на судову та адвокатську практику. Закон і Бізнес. 2019. Вип. 30 (1432). URL: <https://zib.com.ua/ua/138715.html>

4. Поклонська О.Ю., Бойко К.С., Шуміленко Ю.О. Особливості розгляду скарг в апеляційному провадженні на різних стадіях судового процесу. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 8. С. 142–144.